

SAHTE ÇEK İÇİN AÇILAN CEZA DAVASINA GÖRE ŞÜPHELİ ALACAKLAR KARŞILIĞI AYRILMASI

Mustafa ŞEN*

ÖZ

Çek, kıymetli evrak niteliğine sahip bir kambiyo senedi olup, bir havalenin ödenmesi için çıkarılan teyit emri olarak ifade edilir. Son derece işlevsel bir ödeme aracı olan çeklerde yaşanan en büyük sorunlardan biri de sahteciliktir. Herhangi bir karşılığı bulunmayan ya da yasal olarak tanımlanmamış olan sahte çek nedeniyle ticari hayatta önemli sorunlar yaşanmaktadır. Çeklerde sahteciliğin önlenmesi adına hem bankalar hem de devlet tarafından birtakım tedbirler alınsa da çek ile yapılan sahtecilik halen önem derecesini korumaktadır. Sahte çekerle ilişkin cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulması veya ceza mahkemelerinde dava açılması halinde şüpheli alacak karşılığı ayrılması konusu makalemiz içerisinde incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Çek, Sahte Çek, Ceza Davası, İcra, Şüpheli Alacak Karşılığı.

1. GİRİŞ

Hukuken çek, özel bir belgedir. Ancak kanun koyucu ticarî hayatta büyük yer tutan ve ciro ile veya buna bile gerek görülmeksizin tedavül eden çekleri ve diğer kambiyo senetlerini daha ciddi bir şekilde korumak istemiş ve bunlarda sahtecilik yapılması hâlinde, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanmasını kabul etmiştir. Sahte çekler, çek düzenleme yetkisi olmayan kişi ya da kişilerce haksız kazanç elde etmek amacıyla sahte ya da bir başka çekin bilgileri kullanmak suretiyle oluşturulan çeklerdir. Bu durumda hem resmi belgede sahtecilik hem de dolandırıcılık suçları karşımıza çıkmaktadır.

Sahte çek ile karşılaşıldığında cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulması veya ceza mahkemelerinde dava açılması halinde alacağın tahsiline imkân kalmamış olabilir. Bu gibi durumlarda icra davası açmadan doğrudan ceza davası açıldığında şüpheli alacak karşılığı ayrılıp ayrılmayacağı konusunu irdelemek üzere çalışmamız kaleme alınmıştır.

* Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Mali Hizmetler Uzmanı

2. KIYMETLİ BİR EVRAK OLARAK ÇEK KAVRAMI

Çekler, ticari bir alışverişten doğan ödeme yükümlülüğünün belirli bir vadeye ertelenmesine yarayan ödeme araçlarıdır. Yapılması gereken ödeme için yeteri kadar nakit varlık bulunmadığında ya da ödemenin anlık yapılması durumunda nakit varlık sıkıntısı çekileceğinin anlaşıldığı durumlarda çekler devreye girmektedir.

Çek, bir borç senedi ya da senetlerde olduğu gibi belli bir süre sonunda senet bedelinin ödenmesi vaadi değildir. Çekler, ancak bankalar üzerine keşide edilebilir ve çek olarak bankalarca çıkarılan çek karneleri kullanılabilir. Bankalar dışında bir kimse üzerine çek keşidesi, havale niteliğindedir ve bu durumda çeklere ilişkin kurallar uygulanmaz. Çek düzenleyen sahibine “keşideci”, çekin muhatabı ve meblağı alacak kişiye “lehdar”, ödeme yapacak olan tarafa da “muhatap” denir. Bankada bir karşılığı olmadan düzenlenen çeklere “karşılıksız çek” denir. Çekin üzerinde lehdarın adı yazılı ise “nama yazılı çek”, lehdarın adı bulunmuyorsa “hamiline çek” denir. Hamiline çek, (hamil: taşıyıcı) çeke sahip olan kişiye ödenir. Birçok ülkede, çekin karşılığının hesapta bulundurulmaması idari yaptırıma bağlanmıştır.

Çek, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 780 ve 823. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Ayrıca 5941 Sayılı Çek Kanunu gereğince çek, ticari bir ilişkiden kaynaklı tacirler arasında borç ödeme aracıdır. Kanunun amacı, amacı, çek defterlerinin içeriklerine, çek düzenlenmesine, kullanımına, çek hamillerinin korunmalarına ve kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması önlemlerine katkıda bulunmaya ilişkin esaslar ile çekin karşılıksız çıkması ve belirlenen diğer yükümlülüklerle aykırılık hâllerinde ilgililer hakkında uygulanacak yaptırımları belirlemektir.

Karşılığı bulunan çek, hesabın bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde hamilin varsa vergi kimlik numarası saptandıktan sonra ödenir. Ancak çek, hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edildiğinde, o şubece karşılığı sorulmak suretiyle ödenir. “Karşılıksızdır” işlemi, muhatap bankanın hamile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak yapılır. Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, bin beş yüz güne kadar adli para cezasına hükümlenir.

Türkiye’de çek, “ileri vadeli çek uygulaması” nedeniyle fiilen bir “ödeme aracı” olmaktan uzaklaşmış, bono gibi kullanılan bir kıymetli evrak haline gelmiştir. Türkiye’de çekin karşılığının hesapta bulundurulmaması halinde cumhuriyet savcılıkları tarafından “çek düzenleme yasağı” ve “çek hesabı açma yasağı” yaptırımları uygulanmaktadır.

Sahte çek denildiği zaman bu eylemi gerçekleştirenlerin başvurdukları birkaç yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerin en başında ikiz çekler gelmektedir. Tespit edilmesinin zor olması nedeni ile en çok kullanılan sahtecilik yöntemi olan ikiz çek yönteminde, güvenilir bir firmaya ait olan çek bilgileri kopyalanarak farklı çekler oluşturulmaktadır. Düzenlenen sahte ikiz çekin üzerinde yer alan bilgiler banka aracılığı ile teyit edilmek istenildiği zaman, güvenilir bir şirkete ait bilgiler kullanıldığı için bankalar da bu çeklere olumlu dönüş yapmaktadır. İkiz çekler ile hem bilgileri kullanılan firma ve sahibi hem de çeki ödeme olarak alan taraf mağdur edilmektedir. Sıklıkla başvuru alan bir diğer sahte çek yöntemi de hayali çeklerdir. Hayali çekler, kalpazanlar tarafından matbaa ya da gelişmiş yazıcılar ile basılmış ve bankalar ile herhangi bir alakası bulunmayan kâğıt parçalarıdır. Bankalara ait çeklerin taklit edilerek aynısının üretilmesi ve bu sahte çeklerin doldurularak ödeme aracı olarak kullanılması da son derece yaygın olan bir durumdur. Bu durumda yalnızca ödemeyi alan taraf mağdur edilmektedir. Mağduriyet yaratan bir başka durum da çeklerin karşılıksız çıkmasıdır. Çek yaprağının bir bankaya ait olduğu ve üzerinde yazan bilgilerin de büyük ölçüde gerçeği yansıttığı bu çeklerin mağduriyet yaratmasının sebebi, üzerinde yazan vadede çek bedelinin ödenmemesidir. Bu bazen ödeme yapacak olan tarafın maddi olarak yetersiz kalmasından kaynaklandığı gibi, bazen de kasıtlı olarak yapılmaktadır.

3. SAHTE ÇEK İÇİN ŞÜPHELİ ALACAKLAR KARŞILIĞI AYRILMASI

213 sayılı Vergi Usul Kanununun “Şüpheli Alacaklar” başlığını taşıyan 323. maddesinde; “Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;
2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar;

Şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.

Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilir.» hükümleri yer almaktadır.

Bu hükme göre, ticari kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olarak dava veya icra safhasında bulunan alacaklarla, yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş olan dava ve icra takibine değmeyecek derecedeki küçük alacaklar şüpheli alacak sayılmakta ve münhasıran maddede belirtilen şartları haiz alacaklar için karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır.

Mahkemeye dava veya icra merciine takip dilekçesinin verilmiş olması, alacağın dava veya icra safhasına intikal ettiğini göstermektedir. Ancak, şekli bir başvuru alacağın şüpheli sayılması için yeterli değildir. Bir alacağın dava veya icra safhasında olduğunun kabulü için mahkemeye dava veya icra merciine takip için dilekçe verilmiş olması ve gerek mahkemeye gerek icra merciine yapılan başvuruların ciddiyetle takip edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, şüpheli alacaklar için dava veya icra takibine başlanıldığı yılda karşılık ayrılması gerekmekte olup, şüpheli hale geldiği hesap döneminde karşılık ayrılmayan alacaklar için daha sonraki dönemlerde karşılık ayrılması mümkün bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, şüpheli alacak karşılığı ayrılmasında temel unsur, ortada bir alacağın (teminatsız) söz konusu olması, alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması, bu kapsamda da işletme kayıtlarına hasılat olarak girmiş veya ticareti yapılan/yapılacak mal veya hizmetin doğrudan maliyetiyle ilgisinin olması ve bu mahiyetteki alacağın tahsilinin şüpheli hale gelmiş bulunmasıdır.

Bunun yanında, maddede geçen “dava veya icra safhası” ibaresi bizatihi “alacağın tahsili ve takibine” yönelik yasal sürece ilişkindir. Ancak, cumhuriyet savcılığına yapılan suç duyurusu ile başlayan süreç “alacağın tahsili ve takibine” değil “borçlunun/suçlunun takibine” yönelik bir süreç mahiyetindedir.

Buna göre, sadece cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulması veya ceza mahkemelerinde dava açılması ile şüpheli alacak karşılığı ayrılması

mümkün bulunmamakta olup, söz konusu alacaklar **için çekleri düzenleyen firmalar** nezdinde dava veya icra takibi yapılması halinde, Kanununun 323. maddesi uygulamalarında öngörülen şartların sağlanmasına bağlı olarak, şartların sağlandığı ilgili dönemde şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılması mümkündür.

Ayrıca, şüpheli alacaklar için dava veya icra takibine başlanıldığı yılda karşılık ayrılması gerekmekte olup, şüpheli hale geldiği hesap döneminde karşılık ayrılmayan alacaklar için daha sonraki dönemlerde şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir.

4. SONUÇ

Ticari hayatta sıkça karşına çıkan çek, ödeme ve tahsilatlar için kullanılan bir kıymetli evraktır. Bir başka deyişle çek, bir kişinin başka bir kişiye ödeme yapmak için banka hesabındaki paradan belirli bir miktar parayı çekmesine izin verdiğini gösteren belgedir. Çeklerin yer aldığı çek defterleri banka tarafından güvenilir bulunmuş kişilere verilen kıymetli evraklardan birisidir. Bu sebeple önemli bir prestij göstergesi olarak gösterilir. Çünkü ticari hayatta güven önemli bir husustur. Bu açıdan çekin sahte olarak düzenlenmesi gerek paranın tahsilatı gerekse güven meselesi özelinde önemli sorunlara neden olmaktadır.

Sahte çek ile karşılaşıldığında cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulması veya ceza mahkemelerinde dava açılması halinde alacağın tahsiline imkân kalmaması durumunda icra davası açmadan doğrudan ceza davası açıldığında şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir. Zira şüpheli alacak karşılığı ayrılmasında temel unsur, ortada bir alacağın (teminatsız) söz konusu olması, alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması, bu kapsamda da işletme kayıtlarına hasılat olarak girmiş veya ticareti yapılan/yapılacak mal veya hizmetin doğrudan maliyetiyle ilgisinin olması ve bu mahiyetteki alacağın tahsilinin şüpheli hale gelmiş bulunmasıdır. Bu kapsamda, söz konusu alacaklar için çekleri düzenleyen firmalar nezdinde dava veya icra takibi yapılması halinde, ilgili yasal düzenlemelerde öngörülen şartların sağlanmasına bağlı olarak, şartların sağlandığı ilgili dönemde şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılması mümkündür.

KAYNAKÇA

213 sayılı Vergi Usul Kanunu (1961, 10 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 10705)

5941 Sayılı Çek Kanunu (2009, 12 Aralık). Resmi Gazete (Sayı: 27438)

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (2011, 14 Şubat) resmi Gazete (Sayı: 27846)